

LEVELEZÉS.

I. Dr. MAHLER EDE KŐKORI ZSUGORÍTOTT CSONTVÁZAKRÓL.

Azok az ásatások, a melyeket Flinders Petrie végzett Naqadában, J. E. Quibell pedig Ballasban, Felsőegyptomban, nemcsak Egyptom legrégebb történetére nézve korszakalkotó jelentőségűek, hanem hasznot hajtottak a prähistoriai kutatásnak is. A föltárt sírmezőkön zsugorított csontvázakat is találtak, a melyek mind a lelet körülményei, mind pedig a talált tárgyak tekintetében az Európában (Adlerberg, Flomborn és Wachenheim, Worms mellett ; Auenier a neufchâteli tó mellett ; Hinkelstein a Rajnavidéken ; Katzenthal Elzászban ; Lengyel Magyarországon ; Mugem Portugáliában ; Wales Angolországban, stb.) fölfedezett zsugorított csontvázakkal hasonlítandók össze. E föladatot dr. Forrer oldotta meg és kutatásainak eredményeit kis terjedelmű, de figyelemre méltó kiadványban közli.* Helyesen hangsúlyozza azt a jelentőséget, a mely az archæologusok és egyptologusok összeműködéséből várható, azután beható vizsgálat alá veti valamennyi előtte ismeretes egyptomi guggoló sírt és azoknak az európai leletekre nézve fontos jelenségeit. *Egyptom és Európa neolithikus guggoló vagy zsugorított csontvázai, valamint azok sírmellékletei között belső összefüggés áll fenn*, a mely kétségbe vonhatlan módon tesz arról tanúságot, hogy itt *ugyanabban az időben egyazon kultúra uralkodott* és hogy e közvetlen vagy közvetett összeköttetés révén *Egyptom és Közép-Európa már a kőkorból összefüggésben állott egymással.*

Az egyptomi guggoló sírokat első sorban a festékek törésére szolgáló kőlapok előfordulása jellemzi. Alig van olyan sír, a melyből hiányzanának, még a legszegényebben is megtalálhatók. Némely példányon a festék befogadására szolgáló mélyedés van, nagy részük azonkívül fűrt lyukakkal van ellátva, a melyek a kőlap fölakasztására szolgáltak. E kövek némelyikén még *festéknyomok* is láthatók, mellettök pedig kis *bőrtáskákat* találtak *malachitos földdel*, a melyet kétségkívül a test, a szem környékének befestésére használtak. Mindenesetre figyelemre méltó körülmény, hogy a test befestésének szokását az európai guggoló síroknál is megállapították. Dr. Koehl a Worms mellett fölfedezett guggoló sírok nagy részében hæmatitot és vasokkert talált ; a chamblandes-i (Pully mellett, Svájcban) hasonló sírokból ismételtén sárga és vörös okker került elő, és pedig, mint az egyptomi guggoló sírokból, a csontváz arca mellől. Festéknyomokat találtak a mentonei guggoló sírokból is és egyebütt.

* Über Steinzeit-Hockergräber zu Achmim, Naqada etc. in Oberägypten und über europäische Parallelfunde. Strassburg, 1901.

Az egyiptomi gúggoló sírokat továbbá csontból és elefántcsontból készült magas, hosszúfogú *fésűk* jellemzik, a melyeket *Ballasban* és *Naqadában* mindenütt a koponya alatt találtak. Ezeknek a fésűknek is megvannak megfelelő darabjai európai kőkori leleteink között, bár itt csont és elefántcsont helyett többnyire fát használtak föl anyagul.

A naqadai, ballasi és egyéb fölső-egyiptomi gúggoló sírokból *csonthajtűk* is kerültek elő, a melyek a svájci czölöpépítményekben talált hajtűkre emlékeztetnek.

Egyiptom neolithikus gúggoló sírjainak tipikus jelensége a *zárt karperecek* előfordulása, a melyek elefántcsontból vagy szarúból, néha kovaköböl, szürkészöld palából vagy a Földközi tengerben található kagylók héjából készültek. Sajátságos, hogy a karpereceknek ez a fajtája az európai gúggoló sírokból is visszatér, sőt épen jellemző reájok nézve. Európában belföldi kőből vagy *szintén kagylóból készültek, még pedig ugyanabból a fajtából*, a melyet az egyiptomi gúggoló sírokból találnak.*

Európai leleteinkhez sok párhuzamos jelenséget tüntetnek föl a ballasi és naqadai *agyagkészítmények*. Az ott talált edények mind színökre, mind anyagukra, mind technikájokra, formájukra és díszítésök módjára nézve a lengyeli, butmiri (Bosnia) a spanyol ciempornelosi cserepekre, valamint a közép-német, *rösseni típusú* keramikára emlékeztetnek, nemkülönben újabb kőkorunk egyéb díszítményes formáira is. Neolithikus edényeink *zsinórfülei*, a melyeknek különösen magyar- és németországi és belgiumi sírokból ismeretesek, megtalálhatók az achmimi, ballasi és naqadai edényeken is.

Forrer még egyéb hasonlóságokat is talál az egyiptomi és európai gúggoló sírokból. Arra is emlékeztet, hogy a körülbelül 3000 naqadai sír több ezer darabra menő mellékletei között alig van 30 réztárgy és hogy a lengyeli sánczoknak mintegy 150 gúggoló sírjában a kőből, csontból, agyagból, stb. készített szerszámok és ékszerek ezrei mellett alig találtak néhány rézgyöngyöt és sodrott rézbádogból készített csövecskét. A wormsi sírokból, valamint a Mondsee és Attersee gazdag telepeiben a rézleletek ugyanilyen viszonyban állnak az egyéb készítményekhez.

De Forrer nemcsak e párhuzamos jelenségek megállapításával foglalkozik Achmim-tanulmányai első részében, hanem ki akarja fürkészni az *okát* is e hasonlóságoknak, a melyek nemcsak a lelt tárgyakra, hanem a leletek körülményeire és a megrögzött, tipikus népies szokásokra vonatkoznak. Egyiptomban és Európában, vagyis Magyarországon, Ausztriában, Olaszországban, Svájcban, Francia- és Spanyolországban, Portugáliában és Angolországban ugyanabban a korszakban nemcsak a temetkezés azonos módjával (gúggoló vagy zsugorított csontvázak) találkozunk, hanem ugyanazokkal a temetési szertartásokkal is, mint azt a sírmellékleteknek és azok elhelyezésének azonos volta bizonyítja. Forrer ebből azt következteti, *hogy az egyiptomi és európai neolithkori népességek közös az eredete, hogy valamennyi egy törzshöz tartozik*. Minden esetre figyelemre méltó, hogy a naqadai és ballasi sírok általában a *dolichocephal*

* Lásd a flomborni (Worms mellett), a glisi (Svájc), lengyeli stb. gúggoló sírokat.

fajhoz tartoznak és hogy *Virchow* a lengyeli gúggoló sírok gazdag koponya-anyagából ugyanazt a fajt állapította meg. Az is föltűnő, hogy a neolithkori gúggoló sírok földrajzi elterjedése éppen az «*indogermánok*» *kiterjeszkedési területével esik össze*, a mely magában foglalja az indiai és iráni, az örmény és európai ágak területeit. Forrernek ennél fogva az a nézete, hogy a gúggoló sírok őshazája a Földközi tengertől nem éppen messze, talán az attól keletre vagy délkeletre eső vidékeken keresendő.

Forrer a gúggoló sírok hozzávetőleges korával is foglalkozik. Amélineau és Morgan ásatásai és fölfedezései nyomán — Petrie nézetével egyező módon — a gúggoló sírok idejét a *Menes előtti két évezredbe teszi*, vagyis körülbelül a 5000—3000. évekbe Krisztus előtt. Az egyiptomiak bevándorlásával, tehát körülbelül Menes idejében, mindinkább eltűnt a gúggoló temetkezési mód és az evvel kapcsolatos kultúra és helyét az egyiptomi nyelvnek, művelődésnek és evvel együtt a halottaknak kinyujtva, bebalzsamozott állapotban való eltemetésének engedte át.

Forrer egyelőre nem terjeszkedik ki a gúggoló sírok népének a kérdésére; megelégszik avval, hogy kimutatja azt az összefüggést, a mely az európai és az egyiptomi neolithkori gúggoló sírok között fönnáll és reáutal azok hasonló kultúrájára. Hangsúlyozza egy határozott törzs létezését, a mely egyes ágait Babyloniába, Libyába és Indiába, Egyiptomba és Afrika északi részébe, Magyar-, Olasz- és Spanyolországba, nemkülönben Észak-Európába terjesztette ki.

A szövegbe nyomott számos kép és négy fénynyomatú tábla kíséri Forrer dolgozatát, a mely az archæologia egyik fontos problémáját nem oldja meg ugyan teljesen, de több tekintetben közelebb viszi megoldásához.

Dr. Mahler Ede.

II. Dr. FINÁLY GÁBOR A SARVÁRI FÖLDVÁRRÓL. Sárvár község Szolnok-Doboka vármegyében fekszik a Sajó balpartján, a folyónak Keletről Észak felé hajló kanyarulatánál, mintegy 17 km.-nyire a Sajónak a Nagy-Szamosba való beömlésétől. A falutól Délkeletre, alig 300 m.-nyire a szélső házaktól, közvetlenül az országút mellett meredeken emelkedik az a földvár a mely a községnek nevet adott.

Dr. Karácsonyi János a Katholikus Szemle X. kötetében (1896) a 479. lapon említi; a Sárvár név szerinte annyi, mint Sárjavár, keletkezését Szent Lászlóval hozza kapcsolatba, a ki a Sajó völgyén többször betörő kunok illetve besenyők ellen erősítette meg e kiválóan alkalmas stratégiai pontot.

Az itt mintegy három kilométer széles völgyben a Sajó még egészen hegyi patak jellemű, medre nem állandó, hanem szeszélyes kanyarulataival keresztül-kasúl bejárja a völgyet, úgy, hogy fel lehet tennünk, hogy a ma a balparti magaslatoknak itt csaknem egészen tövében levő meder valamikor szélesebb és csinált út nélkül is jól járható sík területet hagyott a betörő csapatoknak. A szomszédos Kerlés község a Kyrie eleysonból származtatott nevével és Cserhalom magaslatával őrzi is annak az emlékét, hogy a lovas csapatok ezt a balpartot használták hadjárataikban.